

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

21e jaargang nr. 10

3 maart 1968

administratie

postbus 114, Utrecht

tel. 030-24641

postgiro 58 t.n.v. Woord van de Week

abonnementsprijs voor Nederland, andere
E.E.G.-landen, Suriname, Curaçao en de
Antillen f 7,50 per jaar

Overige landen f 10,— per jaar

losse nummers f 0,50

verschijnt wekelijks

Wat betekent voor mij het humanisme?

Het humanisme betekent voor mij een wakker worden in een hele reële wereld, niet meer achtervolgd door een godsbeeld of door het christendom met alles wat daaraan vast zit. Wakker geworden zie ik geen goden meer, geen duivel of hiernamaals, geen bovennatuurlijke invloeden, geen zelfslachting aan het kruis voor de medemens. Kortom het humanisme betekent een bevrijding!

In deze mooie aardse omgeving, die men wereld noemt, kan men rond gaan kijken met ogen, die zich voor geen wrange invloeden afsluiten.

Je ziet er mooie en uiterst afschuwelijke dingen. Maar met de humanistische levenshouding kun je dit alles benaderen. Je kunt meer aksepter en je handen uit de mouw steken om de aarde meer leefbaar te maken. Je hoeft niet op verlossing te wachten. Wij mensen zijn zelf gezamenlijk verantwoordelijk voor alles wat ons geluk bepaalt. Hoe de wereld eruit zal zien, hoe mooi of lelijk de aarde wordt, dit alles bepalen wij mensen zelf met onze menselijke vermogens en prestaties.

Als humanist kun je tegelijk en zonder morele bezwaren voor het geluk van anderen en voor jezelf ijveren. Je hoeft niet, zoals de christen, jezelf pas op de tweede, derde of laatste plaats te realiseren. De humanist heeft meer mogelijkheid zich spontaan in te stellen op het medemenselijke. Hij hoeft hierdoor geen genade te verwerven om de eeuwige gelukzaligheid in het hiernamaals te verkrijgen.

Het levensdoel van de christen is de liefde tot God. Dit staat niet los van de liefde tot de medemens. Door deze liefde verwerft men via genade e.d. het geluk. Het levensdoel van de humanist is ook het streven naar geluk door medemenselijkheid, maar daarbij komt dan, dat men het geluk niet verwerft via de verlossing maar

via de akseptatie.

De zin van mijn leven ligt voortaan in de gewone dingen: in de dagelijkse omgang met de medemens, in het leven tussen planten, dieren, de natuur, de cultuur, muziek enz. In dit leven is levensgeluk of tevredenheid het eerste doel. Humanisme betekent bewust en verantwoord leven. Elk uur van de dag. En het „wonderlijke” is: het is mogelijk gebleken. Je kunt humaan zijn zonder daartoe gedwongen te worden door de tien geboden of om genade Gods te verwerven. Goed en slecht is nu datgene wat wij als mensen tot goed en slecht verklaren. De grootste betekenis van het humanisme ligt voor mij echter in de positieve d.w.z. bewuste akseptatie. Het meest aardse, zelfs het meest taboe-menselijke kan de humanist aksepter en. De deur gaat open naar de wereld waarvan wij een huis kunnen maken waarin het voor iedereen prettig leven is!

Personalia

Leon de Smet, 21 jaar. Geboren te Hulst (Zeeuws-Vlaanderen). Katholiek opgevoed. Was bewust en overtuigd R.K. tot ongeveer 1963. Toen hij steeds verder zocht naar de fundamente van zijn geloof, stortte het hele gebouw in. Volgde het gymnasium in Hulst en studeert nu aan de Rijksuniversiteit te Utrecht (psychologie). Sloot zich aan bij het Humanistisch Verbond. Hij is sekretaris van de humanistische jongerengroep te Utrecht en hoofdredakteur van het landelijk humanistisch jeugd- en jongerenblad Libertijn.

De man in kwestie

Ik ben — zoals men dat wel zegt met loden schoenen naar de studio toegegaan. Ik moet om geld vragen — bedelen, en dat is gewoon een heel akelig karwei. Maar mijn loden schoenen zijn niet zo belangrijk als de loden schoenen van de mensen die de vele karweien opknappen waar ik nu geld voor ga vragen.

Zoals elk jaar, in de maand maart, richt het Steunfonds Praktisch Humanisme zich tot de Nederlandse bevolking met het verzoek een bijdrage te storten op girorekening 6168 om de geestelijke verzorging, die de onbezoldigde raadslieden van het Humanistisch Verbond verrichten, financieel mogelijk te maken. Dat giro-nummer hoeft u niet te onthouden, aan het eind van mijn verhaal zeg ik het nog eens.

Het humanisme is er niet speciaal voor het laatste uur, ook niet voor de zieken, de gevangenen, de eenzamen, de verlatenen, de angstigen en de vertwijfelden. Dan zou het humanisme eigenlijk een nauwelijks toelaatbare geneeswijze zijn en onze raadslieden iets van gevaarlijke kwakzalvers. Het humanisme is een overtuiging omtrent het hoe en waarom van leven en wereld — en het is heel moedwillig een bron van inspiratie voor gezonde, levenslustige, verantwoordelijke mensen. Het is juist een verwijt van humanisten aan zeker soort van christendom dat het zich aanbiedt als van zoveel baat in angst en nood en dood. Een levensovertuiging die vooral aan de rand van het leven en in de vertwijfeling troost geeft, heeft nog geen recht zich geldig te verklaren voor de gezonden. Maar omgekeerd: een levensovertuiging die de verheugd levenden voldoet moet zich wel rechtvaardigen door ook in moeilijkheden partij te geven.

Het Humanistisch Verbond heeft al vroeg zijn plicht begrepen en de hulp en bijstand in geestelijke nood ter hand genomen. Een behoorlijke maar altijd nog onvoldoende kern van beroeps-raadslieden verricht een geweldig werk, daarbij noodzakelijkerwijs geholpen door een klein legertje van geschoolde vrijwilligers.

Steeds komt de vraag op: waarom *doen* die mensen dat?

Waarom gaat iemand vrijwillig in zijn eigen tijd op het pad om een aanvankelijk wildvreemde tegen zich aan te laten praten, soms stromen van narijheid aan te horen, behoeftzaam en voorzichtig te verdiepen in de levens van anderen? Nu zijn er gemakkelijk wat negatieve beweegredenen te bedenken. Maar waarom wordt iemand dameskapper, chirurg, douane-beambte? Het is veel boeiender te vragen wat de *verheven* bestanddelen van een voorkeur bevatten. Ik heb enkele jaren geleden eens verteld hoe de beroemde Maigret zijn roeping zag: hij noemde zich *raccomodeur* des destins — een reparateur van het menselijke bestaan. Hij kon er namelijk niet in berusten dat er iemand in de versukkeling raakte. Hij wilde er wat aan doen, omdat het zo eindeloos zinledig is om een menselijk leven te verwoesten.

Ik denk nu aan een andere grote uit de detectiveliteratuur. Philip Marlowe, de hoofdpersoon uit de boeken van de beroemde Amerikaanse auteur Raymond Chandler, waarvan nu eindelijk ook vertalingen en televisiebewerkingen verschijnen. Philip Marlowe is in feite ook — in verhevigde, wat dramatische vorm — een helper van mensen in nood — zonder een spoor

van weekheid of lauw sentiment. En ook aan hem vragen ze steeds: waar doe je dit toch eigenlijk voor? Kennelijk doet hij het niet voor geld. Rijk wordt hij niet. En als ze dan in zijn kantoor rondkijken raken ze helemaal in de war. Een schamel gemeubeld vertrek. Het allernoodzakelijkste: een schrijftafel, een draaistoel er achter, een telefoon, een stoel voor de klant, een paar stalen kasten met niets er in. Stof hier en daar. Dooie motten in een plek zon. Een benauwd brommende vlieg tussen het raam en de luxaflex. Aan de wand een gekleurde prent, een reproductie van een zelfportret van Rembrandt. De ene keer kijkt deze hem zwaar-moedig aan. Een andere keer lijkt er een glimp van ironie over het gelaat te gaan.

Philip Marlowe is even in de veertig, ongeveer één meter vijfenzeventig lang en nog geen vijfenzeventig kilo. Zijn ouders leven niet meer. Broers en zusters heeft hij niet. Hij kan uitstekend koffie zetten, liefst als zwarte olie, gloeiend en zonder suiker. Hij heeft gestudeerd, maar heeft die studie nooit voltooid. Heeft wat onderzoekwerk gedaan voor een verzekeringsmaatschappij. Thuis heeft hij het wat gezelliger. Een stapel platen bij een pick-up. Maar hij houdt niet van Katsjaturian. Op een tafeltje staat altijd een schaakbord met stukken, hij lost problemen op uit een oud Duits schaakboek. Hij heeft veel gelezen, méér dan hij bekennen wil. Musicals wil hij niet zien.

Marlowe is wel een beetje alleen. Mensen kunnen hem krijgen om hun moeilijkheden op te lossen. Maar hij is geen klusjesman. Hij is select. Hij wil zijn mensen begrijpen en hij is elementair vies van vuiligheid. Hij weet niet precies waarom hij *dit* werk doet, maar hij weet wel nauwkeurig dat hij niet makkelijk iets anders zou willen doen.

Ik heb me wel eens afgevraagd wat Philip Marlowe zou antwoorden als je hem over het schaakbord heen zou vragen: ben je gelukkig? Ik heb de indruk dat hij me dan zou aankijken na een poosje en dan even later zou kunnen zeggen: Hoor es, heb je wel eens met je auto in de mist gereden? Dikke mist. Je lampen blijken goed te zijn. Mooie lampen. Je kunt de strepen op de weg net voldoende zien. Mooie strepen van de rijkswegendienst. Door de kachel merk je binnen ook niets van de vochtige kou. 'n Mooie kachel. Dank je wel monteur. Geen obstakels op de weg. Eigenlijk werkt alles mee, is alles goed ondanks de mist. 't Is zelfs behagelijk, als je het goed beschouwt maar je krijgt pijn in je handen van het vastklemmen van het stuur.

In één van zijn boeken heeft Raymond Chandler bij benadering aangeduid wat Philip Marlowe beziet om zijn werk te doen, om te leven zoals hij leeft, Marlowe ontmoet in dit boek een man, die iets jonger is dan hij zelf. De man is geheel van de kaart en verlopen. Maar er is iets in hem dat Marlowe boeit. Er zit iets van een eigenaardige noblesse aan hem, ondanks allerlei ellendige zwakheden. Hij is getrouwd met een schatrijke vrouw die zich walgelijk misdraagt. De man drinkt zwaar en speelt zijn rol van beschaafde dekmantel. Het hele boek door beleven we de aandacht van Marlowe voor die intrigerende man. Het waardeloze huwelijk gaat kapot, er vallen dooien — het is tenslotte onduidelijk wat de man werkelijk allemaal heeft

uitgevoerd, maar Marlowe helpt hem nog vluchten, alleen maar op grond van zijn intuïtie dat de man een echte grove schanddaad niet begaan kan. Dan wordt er van over de grens een schriftelijke bekentenis van de man ontvangen, die tegelijk een afscheid inhoudt — hij heeft een einde aan zijn ellendig leven gemaakt.

Marlowe wantrouwt de hele affaire en weigert eenvoudig zijn dossier van de jonge man te sluiten. Zijn gevoel heeft succes en na geruime tijd verschijnt de man weer in het schamele kantoor van Marlowe, door plastische chirurgen onherkenbaar veranderd. Hij is de dans ontsprongen, leeft in een ander land weer verder, maar op de oude wijze.

Hij wil met Marlowe een glas drinken op de goede afloop. Maar Marlowe komt niet achter zijn tafel vandaan. De man is verbaasd. Alles is toch achter de rug! En dan zegt Marlowe: Kijk eens Terry, ik heb geen hekel aan je. Je bent een aardige man. Lange tijd wist ik niet wat ik aan je had. Je hebt een plezierige manier van doen, je hebt allerlei geschikte hoedanigheden. Je had maatstaven en daar leefde je naar. Maar ik kwam er achter dat die normen van jou strikt persoonlijk waren. Geen mens kan jou wat schelen. Je hebt geen moraal en geen scrupules. Je bent een aardige vent doordat je een aardige natuur hebt. Maar met rotzakken en schooiers ben je net zo vlot en getapt als met eerbare mensen — aangenomen dat het tuig de taal goed hanteert en behoorlijke tafelmanieren heeft. Je bent een *morele wegtrekker*. Tabé, ik hoop dat je je dat kunt blijven veroorloven. Figuren als Maigret en Marlowe — om er maar een paar te noemen — zijn niet bij toeval of alleen maar om de literaire kwaliteiten van hun scheppers zo populair. Zij zijn symboolgestalten van een diepgewortelde menselijke behoefte aan de vaste, stevige, toegewijde maar vooral wijze *helper*. En toch is dat ideaal al niet meer helemaal van deze tijd, zeker niet van de jongere generaties. Het is aan deze recente helpersfiguren als Maigret en Marlowe al te merken. De auteurs hebben er al menselijke zwakheden en onvolkomenheden, een stukje onmacht in verwerkt. Want het geloof in de echte onfeilbare heroïsche individualiteit is van een voorbijgaande periode. De „rots in de branding”, de onaantastbare „baas”, de „medicijnman” vindt geen vertrouwen meer. Onze tijd kijkt door het ongezuiverde heldendom heen. De oude huisarts die, wanneer hij in donkere kleding met zijn citybag binnenkwam, al een zucht van verlichting deed slaken — „nu komt alles goed” — is vervangen door de jonge vent die de frons van de twijfel niet verbergt en zegt: ik weet het niet, ik zal even een collega bellen.

Op zwevender terrein is ook in het Godsgeloof de magische redder die de weg, de waarheid en het leven was in nevelen verdwenen. De vader is dood en er is een aandoenlijk weeskind overgebleven.

Dit komt eenvoudig doordat enorme maatschappelijke verschuivingen de verhoudingen tussen mondingen en onmondigen, volwassenen en onvolwassenen, meerderen en minderen in de eerste plaats zuiver materialistisch al hebben gewijzigd, en wel op een ongekende schaal. Daardoor begint het begrip door te dringen dat we anders moeten leven. Volwassenheid is niet meer een toestand die men verwerft op het moment dat men de jeugd achter de rug heeft. We kunnen in het algemeen al niet meer denken in *momenten*, maar in *processen*. Zo ook is de volwassenheid in onze situatie een onophoudelijk proces dat zich voltrekt in relatie tot de niet-volwassenen. In de omgang van de volwas-

sene met de onvolwassene beleeft de eerste weer op ander niveau zijn eigen conflicten van voorheen en bemerkt *naar mate* hij werkelijk gegroeid is, precies in hoeverre hij die conflicten nog niet verwerkt heeft. De onvolwassene groeit in de beleving van dat samenspel. Hetzelfde proces voltrekt zich tussen de raadman en de mens die in geestelijke moeilijkheden is.

Wij leren in deze tijd dat het grootste belang van ons menselijk leven niet gelegen is in het waarnemen van wat er *in* ons omgaat, maar wat er *tussen* ons gebeurt. Onze innerlijke roerselen zijn niet onbelangrijk geworden, maar we leren begrijpen dat we in de ontplooiing van onze mogelijkheden letterlijk *op elkaar aangewezen zijn*. De weerbaarheid van onze persoonlijkheid hangt van geval tot geval geheel af van de sterkte van het netwerk van wederkerige beïnvloeding, waarbinnen de ene persoon anderen in beweging brengt, zoals hijzelf in beweging wordt gebracht door anderen. De heroïsche, maar feitelijk verschrikkelijke éenzame helper moet van het toneel verdwijnen om plaats te maken voor de medemens van wie rekenschap gevraagd mag worden. Tegen wie gezegd mag worden; kijk niet naar je binnenste, kijk ook niet op mij neer — maar kijk mij aan en luister! Want wat ontmoeten we eigenlijk bij die andere mens die in moeilijkheden verkeert? Natuurlijk allerlei bijzonderheden die speciaal bij iemands leven horen: *zijn* jeugd, *zijn* baan, *zijn* huwelijk, *zijn* kinderen, *zijn* angsten in *zijn* situatie. Dat is materieel wel allemaal een beetje verschillend. Maar het patroon der menselijke *moeilijkheden* daarbij is al veel minder geschakeerd. Struikelblokken lijken allemaal een beetje op elkaar. Ze liggen alleen vaak anders.

Maar wat altijd hetzelfde blijft dat is: dat een mens in moeilijkheden zijn vaste *greep* op de dingen kwijt is. Zich los-geraakt voelt uit de omgeving die voort gaat en waarin van de benauwdheid uit gezien alles glad en gewoon lijkt te verlopen. Ik geloof beslist dat het wezen van het menselijk leed gelegen is in het besef van dat losgeraakt-zijn. De mens in bed, die ziek is, is daarom nog niet een verdrietig mens. Ellendig is pas het bewustzijn dat er meewarig tegen je gedaan wordt, neerbuigend, overgevoelig, vriendelijk, erg vergevingsgezind. Men wordt niet meer voor vol aangezien. Er wordt van de rijdende trein uit naar jou beneden op het peron gegroet.

Al is het geweldig moeilijk om het op de juiste wijze te doen — de remedie is in beginsel even eenvoudig. De hand reiken, wil zeggen: iemand weer een greep geven op een medemens.

Op een hoogtepunt van het keiharde toneelstuk „Hoera Amerika” — dat Studio in de Nes in Amsterdam opvoert — verkeren de personages op het toneel tenslotte in een ellendige, verwarde en ontredde toestand. Ze vinden geen hulp en geen troost. Dan ineens, op één gedreven, gaan zij achter elkaar staan en leggen één voor één de handen op elkaars schouder.

’t Is een eindeloos aandoenlijk gebaar, wat links en ongewoon — maar ze verbinden zich met elkaar. Dat is het symbool van de hulp die de mens de mens kan bieden: de verbondenheid. Onze geestelijke raadman moet in zijn vrijwillig werk geholpen worden. De *man-in-kest* die tegenover de man in *kest* staat, moet zijn werk kunnen doen.

Ik moet u dringend vragen dit werk mogelijk te maken door een bijdrage te storten op het gironummer 6168 van het Steunfonds Praktisch Humanisme. Gironummer 6168.

Ik dank u bij voorbaat.

P. Spigt

Brussel

Op het gevaar af de indruk te wekken, dat wij als zorgeloze vlinders van het ene land naar het andere fladderen en ons van de zorgen der Nederlandse volkshuishouding niets aantrekken, deel ik u mee, dat ik in het afgelopen week-einde de stad Brussel heb bezocht. Wij hebben daar goede vrienden wonen met wie wij leerrijke gesprekken houden over de ter plaatse gevestigde Europese Gemeenschappen en bij uitbreiding ook over de rest van Europa en de vier andere continenten. Als wij aan het einde van zo'n bezoek huiswaarts keren liggen vele verwarde gedachten en gevoelens weer netjes op een rijtje.

De ironie van het lot wil, dat het land, waarin het zich zeer langzaam verenigende Europa zijn hoofdkwartier heeft, zelf allerminst een toonbeeld van eensgezindheid is. Men herinnert zich, dat een aantal jongelui die hun kennis trachten te vermeerderen aan de oudste en tot voor kort zeker niet de meest opstandige universiteit in de lage landen, kans heeft gezien de hele regering weg te demonstreren. Een andere vriend beweert weliswaar, dat die regering is weggespoten door de Rijkswacht, maar dat lijkt ons overdreven en zeker is het de bedoeling niet geweest.

Wij werden aan de meningsverschillen herinnerd toen wij juist bezig waren de zaken in Vietnam even te regelen. Toen werd er een strooibiljet bezorgd, waarin de Brusselse Francophonen ons waarschuwd tegen het Vlaamse gevaar. Het zou mij niet verbazen als in een andere brievenbus op hetzelfde ogenblik een papier was gestort waarin Vlaamgeluidigen hun stem verhieven tegen het Waalse gevaar, want dat zit er diep in bij die jongens.

Ik zal mij strikt onthouden van enige inmenging in de interne politieke moeilijkheden van een zo beverende natie en deel alleen mee, dat ik persoonlijk afkerig ben van een gebiedsuitbreiding in de richting Sinte Katelijne Waver, Denderleeuw of Koksijde. Ons grondgebied is mij groot genoeg en dertien miljoen vind ik net een mooi aantal zielen.

Brussel is en blijft voor mij een boeiende, wat raadselachtige stad. Men vindt er op een beknopt areaal de meeste lelijke huizen en tevens het schoonste plein van Europa en volgens kenners van de hele wereld. Omdat wij, in Brussel zijnde, nooit verzuimen de Grote Markt te bezoeken en daar even de hoed lichten ter nagedachtenis van de graven van Egmond en Hoorn, begaven wij ons met de tram naar de binnenstad. Een nieuwe reden tot verrassing! Tramwagens als daar rijden waren in ons vaderland al in 1925 op de schroothoop gegooid. Maar zij rijden naar een binnenstad waar een ondergrondse trambaan wordt aangelegd, die de Rotterdamse naar de kroon zal steken. Een ondergrondse spoorbaan is er trouwens al. Ook de omgeving van deze stad levert een aantal schroffe tegenstellingen. Terwijl men enerzijds het fraaie Soniënbos heeft, vindt men an-

derzijds landschappen die ik alleen maar in nachtmerries heb leren kennen. Bij voorbeeld: Men treedt uit een parkje, dat enkele tientallen jaren ongetwijfeld landelijk en lieflijk gelegen was. Nu wordt het begrensd door een kale vlakte, die overwegend met onkruiden is be-wassen. Hier en daar is een autokerkhof te zien, want hoe meer welvaart, hoe meer auto's hoe meer autokerkhoven. Enige honderden meters verder verheft zich uit het boomloze landschap een flatgebouw met ongeveer honderd woningen. Tussen het onkruid liggen drabbige plassen, voden, rottende latten en gewoon vuilnis. Vanaf een hoogte ziet men in de verte de stad. Daar moet nog steeds de Grote Markt liggen. Om het gouden hart strekken de afschuwelijkste tentakels zich uit. Er zal ongetwijfeld zoiets zijn als een uitbreidingsplan, maar daarvan valt niets te ontdekken.

Maar ziet, daar stond plotseling naast een paar plakken asfalt en enkele doorweekte kartonnen dozen een wilgeboom. Zo'n wilgeboom is dom en ongevoelig en hij deed wat wilgebomen in deze tijd van het jaar doen. Hij stak tussen al die ellende en viezigheid zijn takken met donzen katjes sierlijk omhoog. Op korte afstand stonden mannen een paar spatborden van een geheel geruïneerde auto op een kar te laden. Een wonderkind én een total loss op een smerige vlakte bij Sint Lambert Woluwe.

Wij hebben enkele takken als aandenken meegenomen. Zij staan nu in onze huiskamer, klaar om open te gaan. Als zij stuiven zullen wij terugdenken aan het weekeinde in de gemeente met de zangerige naam van Woluwe. En dan willen wij niet denken aan de griebus, waar de wilgeboom tussen het afval en de verrotting de lente staat aan te prijzen.

Op de terugweg kwamen wij nog langs een zeer oud kerkje en vervolgens langs een ruisende beek, want beken blijven ruisen, ook als zij vol rommel en autobanden liggen. De oevers waren van gewapend beton. En omdat Brussel een stad vol tegenstellingen en verrassingen is, werd dit open riool na een paar honderd meter een echte beek met een ratelende watermolen die zo van een achttiende eeuws schilderij kon zijn wegge-lopen. In een belendend perceel was een restaurant van klasse waar men tegen goede prijzen een goede maaltijd kon bekomen.

En nog wat verder stond een omvangrijk buitengoed, dat, naar men mij meedeelde een vorstelijk persoon voor een vriendinnetje had laten bouwen. Het was groot genoeg voor een meisje alleen en zij kon er nog visite ontvangen ook, hetgeen de bedoeling zal zijn geweest. Het paleisje keek uit op een vierstroken snelweg die naar Leuven leidde. Enfin, over Leuven hebben wij het al gehad.

Ik wil maar zeggen: Het is heel aardig en leersaam om af en toe eens een paar dagen naar het buitenland te gaan.

H.H.

Van week tot week

Radio (Hilv. II)

zondag 10 maart 9.45—10.00 uur: W. van Dooren: „Rekenschap afleggen”

zondag 17 maart 9.45—10.00 uur: J. de Leede: „Wat doen we eigenlijk met geld?”

Televisie (Ned. I)

maandag 18 maart 22.30—22.45 uur: R. O. Battes: „Steunfonds Praktisch Humanisme”.